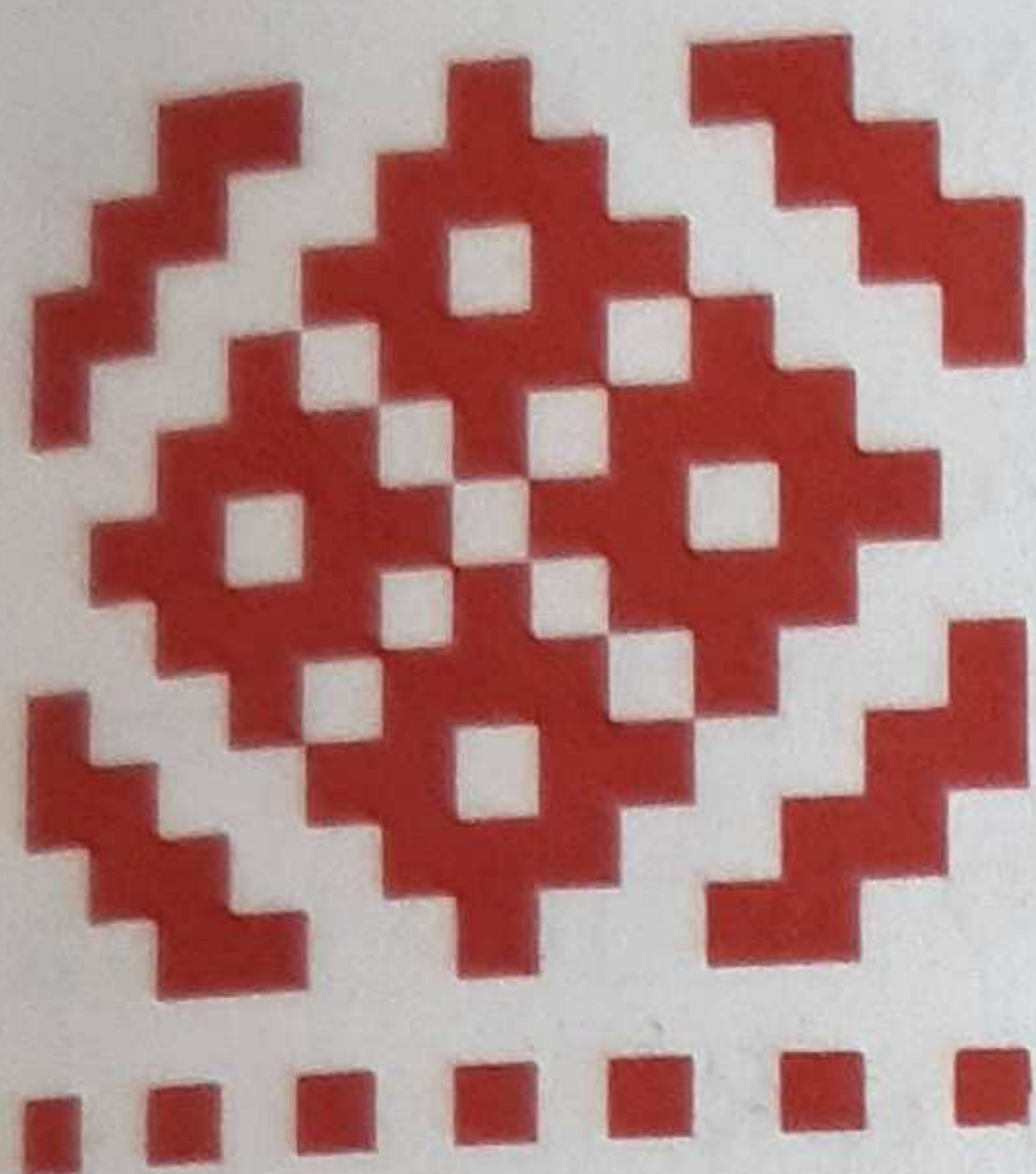

POVEŠŤ O HRONE

*Stojí ešte tá zvolenská brána
a v nej odpočíva obrovský pluh,
ktorým vraj kedysi dávno
obri vyorali koryto Hrona.*

T. VANSOVÁ: Kliatba

Kráľovej holi, tej vysokej, hrdej, utešenej neveste sa narodil synček, dala mu meno Hron. Kolísku mu postavila tamhore na svojej výšine, kúsok powyše dediny obrov. Lebo to bolo ešte v tých pradávnych časoch, keď v našich vrchoch bývali obri.

Malaže radosť mladá mať zo svojho synčeka, nevedela sa naňho vynadávať.

Už menšiu radosť mala z neho dedina obrov. Hron bol šarvanec veselý, nezbedný, všetečný. Hneď vbehol do záhrady, hneď do dvora, ba veru i do chalupy. Vkročí hospodár-obor do pitvora, ach tvojho beľaha, veď je tu po členky vody! Otvorí gazdiná-obryňa stolovinu, že si chleba odkrojí, no bodajže si zhorel, farahún, veď chlieb pláva na vode! Líha si starký-obor do postele, nuž tristo hromov do Výbohov, veď posteľ je plná vody!

Pobrali sa obri s ponosou k matke Kráľovej holi: „Tak a tak, pani naša vysoká, utešená, tvoj synček Hron nám zle robí, dedinu nám vytápa, život spríkruje...“

Ona sa však len zasmiala:

„Ale, priatelia obri, nič si z toho nerobte!“

Čo im už potom ostávalo?

Vybrali sa so žalobou k Ďumbieru, kniežaťu nízkotatranskému.

„Prosíme Ťa, knieža Ďumbier, zastaň sa nás! Mladý Hron, syn Kráľovej hole, nám zle robí.“ A všetko mu vyrozprávali: aj o záhradách, aj o pitvore, aj o stolovine, aj o posteli.

Ďumbier stál zamyslený, hlavu v oblakoch. Parobok Hron, ako vidieť, sa neprace do kože a mať ho nevie chytiť nakrátko. Odfúkol si Ďumbier oblak spred očí a povedal svojim mohutným hlasom:

„Je načas, aby sa parobok Hron do sveta vybral, nepatrí sa mu už ponevierať okolo materiných sukien. Patrí sa mu svet vidieť, sveta skúsiť a do svojho mora bežať, ako to robí každý poriadny vodný tok.“

Tu sa však ozvala mať Kráľova hoľa:

„Akože pôjde môj syn do sveta, knieža Ďumbier, taký samučičký, taký mladý a neskúsený! Veď tam dakde zabľúdi, v piesočinách sa stratí, alebo v močarínach zahynie!“

„Nič sa neboj, Kráľova hoľa!“ upokojoval ju Ďumbier. „Zo svojej výšky vidím, ako sa tamdolu uberá svojou cestou k moru mohutný Dunaj, a veď je to Hronov strýc! Nuž k tomu Dunaju nech mu obri cestu vyorú, aby nezabľúdil. A potom, Hron, či ma počuješ, mládenček Hron? Keď už potom prídeš do svojho Čierneho mora, nezabudni nám poslať pozdrav po lososoch a po sivých mračnách!“

Ďumbier sa odmlčal a znova si zahalil hlavu oblakmi.

Ťažkú úlohu dostali teda obri – vyorať cestu pre Hron. Ale pustili sa do nej bez otáľania. Naznášali železa z celého šíreho kraja a ukuli veličizný pluh. A keď už bol hotový, dvaja najmocnejší obri sa doň zapriahli. Ťahali brázdu od Kráľovej hole nadol a nadol, ako sa dolina vinula: cez úžiny, tiesňavy a prievaly, pomedzi skaly a braliská; po pravej strane Nízke Tatry, po ľavej

Rudohorie, po pravej strane Kremnické vrchy, po ľavej Javorie, po pravej strane Vtáčnik, po ľavej Štiavnické vrchy... Pluh škripe, do skál zadiera, cestu pre Hron vyrýva, raz rovnú, raz krivolakú... A potom prišla rovina. Brázda sa rozbehla po kyprom a mäkkom, po rovnom, piesčitom, hlinitom, po žírnej južnej rovni. Vyorali obri brázdu až k samému Dunaju, až do jeho belasých vln vbehli.

„Či prijmeš, Dunaj, parobka Hrona, čo po tejto brázde za nami beží, či ho vezmeš so sebou do mora?“

A Dunaj mumle, lenivo vlny prevaľuje:

„Do mora, do mora, to je môj cieľ! Do mora, do mora, to je môj cieľ!“

„Tak dobre, Dunaj, šťastnú cestu!“ povedali obri, vzali na plecía svoj veličizný pluh a pobrali sa naspäť.

Prešli už rovinu a blížili sa k vrchom, keď stretli Hron, ako si veselo uháňa po vyoranej ceste.

„Šťastlivú cestu, Hron!“ zavolali mu.

„Aj vám šťastlivú, priatelia obri!“ odpovedal Hron a začľapotal tak samopašne, až sa celý dobiela zapenil.

„Pozdravte mamku Kráľovu hoľu a povedzte jej, že som zdravý! A že ísť na skusy je veľmi krásne! A že keď prídem do mora, pošlem jej pozdrav po lososoch a po sivých mračnách!“

„Dobre, Hron, odovzdáme tvoj odkaz!“ zavolali mu obri a ďalej teperili svoj velikánsky pluh.

„Ale je to ťarcha!“ vzdychali, keď si ho jeden druhému z pleca na plece prekladali.

„A načože my vlastne teperíme ten pluh?“ povie prvý. „Veď ho už nebudeme potrebovať.“

„Máš pravdu, bratku,“ vraví druhý. „Nechajme ho tu, kde sme.“

A hneď ho aj zhodili z pliec, až tak zem zadunela.

Bolo to na peknom rovnom mieste neďaleko veselo uháňajúceho Hrona.

Po mnohých-premnohých rokoch postavili ľudia na tom mieste mesto Zvolen. Vysokým múrom si ho ohradili, aby sa nepriateľ doň nedostal.

Keď stavali ten múr, našli na jednom mieste čosi železné, veličizné, napoly do zeme zapadnuté.

„Čo to môže byť?“ čudujú sa. „Nevyzerá to ako pluh?“

„Ej, ba veru je to pluh! Aha, toto je kus kolesa a toto vari lemeš.“

„Aleže je obrovský! Na tom istotne orali obri!“

„Tak čo s ním? Veď ten nevytiahne zo zeme ani desať párov volov!“

„A načo by sme ho vyťahovali? Nechajme ho tu a vymurujme na ňom mestskú bránu, aspoň bude pevnejšia. Vždy je dobré, keď sa do základov dá niečo železné.“

A tak pluh zamurovali do brány mestského opevnenia. A pamäť o tom sa zachovala až do dnešných čias.

■ ■ ■ ■ ■ ■ ■ ■

*Oj, ty hoľa, hoľa,
ty Kráľova hoľa,
dala by ťa zorať,
kebys' bola moja.*

■ ■ ■